

# IZHODIŠČA IN PROGRAM IZOBRAŽEVANJA IZ SUPERVIZIJE

---

Sonja Žorga, Simona Tancig

---

**KLJUČNE BESEDE:** izobraževanje supervizorjev, specialistični program supervizije

**KEYWORDS:** training of supervisors, postgraduate educational program for supervisors

## POVZETEK

Supervizija, ki se je prvotno razvijala v okviru psihiatrije, psihoterapije in kasneje socialnega dela, se danes kot integralni del poklicne dejavnosti vedno bolj širi tudi na druga področja, npr. zdravstvo, šolstvo ipd. Temelji na podmenah izkustvenega učenja, njena prednost pa je, da omogoči integracijo praktičnega ravnanja s teoretičnim znanjem ter stališči in osebnostnimi naravnostmi. Praktike spodbuja k razmišljanju o njihovih poklicnih izkušnjah in jim omogoča, da se z refleksijo lastnega dela učijo in strokovno izpopolnjujejo. S svojo podporno funkcijo supervizija omogoča tudi učinkovitejše soočanje s stresom in reševanje stresnih situacij. Je kompleksen proces, saj morajo biti udeleženci supervizije pozorni tako na odnos do klienta, kot tudi na sam supervizijski odnos in proces, pa tudi na širše sisteme, v katerih delujejo, na različne vplive in pritiske s strani poklica, ustanove in družbe.

Danes je v tujini in tudi pri nas prisotna vedno večja potreba po kvalitetnem supervizijskem delu, ki jo spremlja tudi težnja po pridobivanju ustrezne formalne izobrazbe. V prispevku so predstavljena nekatera izhodišča za oblikovanje izobraževalnega programa ter program specializacije iz supervizije, ki je bil oblikovan na Pedagoški fakulteti in je namenjen usposabljanju različnih poklicnih profilov zaposlenih na področju pedagoških dejavnosti.

## CURRICULUM FOR TRAINING OF SUPERVISORS AND ITS STARTING POINTS

### ABSTRACT

Initially developed in psychiatry, psychotherapy and later on in social work, supervision become today an integral part of professional activity, spreading more and more also to other fields of work such as health, education etc. It is based on the principles of experiential learning and it enables an integration of practical experiences with the professional knowledge and personal attitudes and orientations. Its supportive function enables professionals to cope with stress more effectively. Supervision is a complex process, which should take into account not only the relation with the client, but also the relation between supervisor and supervisee and the many influences operating in the framework of broader systems of professional work. At the Faculty of Education we have developed a postgraduate education curriculum for supervisors working in different educational settings. This article describes this curriculum and some of its theoretical starting points.

Teoretična izhodišča supervizije niso enotna, čeprav imajo nekatera skupna izhodišča. Najpomembnejši vpliv na supervizijo so imele kognitivne in humanistične smeri v psihologiji. Sicer pa supervizija temelji na principih izkustvenega učenja in andragogike. Tako so za supervizijo značilni učenje iz lastnih izkušenj, izrazita aktivna participacija in zavedanje lastnih procesov učenja, poudarjanje notranje motivacije in nedirektivni pristop v učenju. Glavne vire teroretičnih izhodišč supervizije najdemo v delih C. Rogersa, A. Maslowa, G. Kellyja, M. McLuhana, K. Lewina, D. Kolba, R. Andersona, J. Brunerja, D. Ausubela, D. Schoena idr.

Supervizijo moramo razlikovati od nekaterih drugih uveljavljenih oblik izkustvenega učenja in "vodenega" učenja kljub določenim stičnim točkam in podobnostim. Čeprav morajo biti člani supervizijske skupine pozorni na skupinsko dinamiko, ki je lahko pomemben vir učenja, to ni njihov glavni namen ali osrednja izkušnja, kot to velja za T skupine, "encounter" skupine ali skupinsko terapijo. Prav tako je pomembno poznati mejo med supervizijo, svetovanjem in terapijo. Predmet supervizije je vedno izkušnja, ki je povezana s poklicno dejavnostjo. Osebna problematika je obravnavana le toliko, kolikor se neposredno povezuje z obravnavano poklicno izkušnjo. Podobno supervizije ne smemo enačiti z mentorstvom, kjer so v ospredju le poklicne spretnosti in znanja, ne pa tudi socialno in osebno področje učenja in rasti.

Vloge in funkcije supervizorja so različne. Pogosto je svetovallec, ki daje oporo; lahko je učitelj, ki nudi pomoč supervizantu pri učenju in razvoju; včasih pa je v vlogi tistega, ki nadzoruje delo supervizanta s klientom. Govorimo o treh funkcijah supervizije. Edukativna ali formativna funkcija je usmerjena predvsem v razvoj poklicnih spretnosti in znanj. Podporna ali "restorativna" funkcija je osredotočena na pomoč pri soočanju in premagovanju stresa, ki izvira iz poklica. Pomembno vlogo ima pri preprečevanju pojava poklicnega izgorevanja. Za menedžersko ali normativno funkcijo supervizije pa je značilno zagotavljanje kontrole kvalitete in standardov pri delu z ljudmi. Za supervizorja je pomembno, da je sposoben kombinirati in integrirati vse tri funkcije, kar mu omogoča tudi večjo fleksibilnost pri delu.

Za uspešno opravljanje omenjenih nalog mora supervizor obvladati številne spretnosti. Med njimi imajo pomembno mesto komunikacijske spretnosti (vzpodbujanje medsebojnih odnosov, aktivno poslušanje, razumevanje govorice telesa, empatija, spraševanje, NLP ipd.), nadalje asertivne spretnosti (razlikovanje asertivnega, pasivnega in agresivnega vedenja; dajanje in sprejemanje konstruktivne kritike; ustrezno izražanje čustev; prepoznavanje in obvladovanje

stresa) in kooperativne spretnosti (vzpostavljanje tima, iskanje konsenza, reševanje konfliktov, skupinsko delo, vodenje skupine ipd.). Pomembne pa so tudi spretnosti odločanja (zbiranje informacij in ugotavljanje njihove pomembnosti, izbiranje intervencij, oblikovanje zaključkov, postavljanje ciljev ipd.).

Delo in odnosi v superviziji kot tudi njena uspešnost niso odvisni samo od članov supervizijske skupine, ampak tudi od širših sistemov, v katerih delujejo, tj. od raznih vplivov in pritiskov poklica, ustanove in družbe. Poznavanje in razumevanje širšega konteksta supervizije je pomembno tudi zato, da se izognemo pretiranemu personaliziranju supervizantovega problema ali težave, ki je lahko simptom posebne dinamike, klime in kulture v organizaciji. To pomeni, da supervizije ne potrebuje samo posamezen delavec ali tim, temveč tudi celotna organizacija. Supervizija ima lahko tudi pomembno vlogo pri razvoju "učeče" klime v organizaciji in vzpostavljanju strategije TQM (Total Quality Management).

Številne ustanove, delovni timi ali pa posamezni zainteresirani strokovnjaki, ki potrebujejo supervizijo, so v Sloveniji zaenkrat prisiljeni izbirati tovrstno strokovno pomoč med relativno redkimi strokovnjaki, ki so si ustrezno znanje in izkušnje iz supervizije pridobili v raznih oblikah pretežno nesistematičnega in pri nas pogosto tudi formalno nepriznanega usposabljanja ter lastnega študija. Prav tako kot pri nas tudi drugod po svetu do nedavnega za supervizorja ni bilo določenih zahtev oziroma pogojev. Šele v zadnjih dveh desetletjih je vse bolj očitna težnja, da tudi supervizor potrebuje določeno posebno usposabljanje. V razvitejših državah po svetu so se v tem obdobju razvili številni programi podiplomskega izobraževanja za supervizorje.

Tudi pri nas narašča potreba po tem, da se strokovnim delavcem, ki se ukvarjajo s supervizijo, omogoči pridobitev ustrezne formalne izobrazbe. Zato smo na Pedagoški fakulteti v Ljubljani v preteklem letu izdelali specialistični program "Supervizija"(1), ki omogoča formalno podiplomsko usposabljanje supervizorjev. S širjenjem supervizijskega znanja med strokovne delavce-praktike želimo predvsem izboljšati kvaliteto ponudbe supervizije v našem prostoru in tako omogočiti boljše pogoje za kvalitetno delo strokovnih delavcev.

Supervizija, za katero v programu usposabljam, pomeni posebno razvojno, didaktično, izobraževalno in podporno metodo, ki omogoča integracijo poklicnih znanj in spretnosti ter poklicni in osebnostni razvoj strokovnih delavcev v tistih poklicih, kjer je delo z ljudmi najpomembnejša značilnost (socialni in specialni pedagogi, učitelji, vzgojitelji, psihologi, socialni delavci ipd.).

Pri sestavi programa smo izhajali predvsem iz znanja, ki smo si ga o superviziji pridobili med triletnim podiplomskim študijem in usposabljanjem na Hogeschool Nijmegen na Nizozemskem, iz njihovega in nekaterih drugih evropskih programov za usposabljanje supervizorjev ter iz potreb in pogojev študija in dela kandidatov, ki jim je specializacija namenjena. Model supervizije, ki bo v programu v ospredju, je prilagojen model supervizije, ki smo ga spoznali in se zanj ogreli sodelavci Pedagoške fakultete med študijem na Nizozemskem. Model temelji na predpostavkah izkustvenega učenja, rogerianskega na klienta usmerjenega svetovanja, sistemski teoriji, interakcionizmu in drugih.

Program specialističnega študija Supervizija bomo začeli izvajati v šol.l. 1996/97, vanj pa se bodo lahko vključili strokovnjaki z visoko izobrazbo različnih družboslovnih smeri, ki imajo že večletne delovne izkušnje na svojem področju dela z ljudmi in vodenja skupin ter so tudi sami že bili vključeni v supervizijski proces kot supervizantje.

Osnovni namen izobraževanja je kandidata usposobiti, da bo ob zaključku študija znal metodično voditi supervizijo za delavce v različnih (predvsem pedagoških) ustanovah in na različnih področjih dela; da bo zmožen izvajati individualne in skupinske supervizije, supervizije tima in intervizije, pri čemer bo znal usmeriti pozornost tako na izobraževalno kot tudi na podporno in vodstveno funkcijo supervizije ter da bo sposoben na različnih delovnih področjih organizirati supervizijski proces, ga uvajati tudi na nova področja dela ter sodelovati v razvijanju novih teoretskih modelov.

Ker je specializacija namenjena usposabljanju različnih poklicnih profilov, ki delajo na področju pedagoških dejavnosti, je program prilagojen tej specifik. Relativno dobro je tudi primerljiv z nekaterimi evropskimi podiplomskimi programi za usposabljanje supervizorjev in z našim magistrskim študijem. Ustreza namreč zahtevanim kriterijem, tako kar zadeva formalno in vsebinsko strukturiranost študijskega programa, možnosti dostopa in pogoje za vpis v študijski program, kakor tudi načine in oblike študija, njegovo trajanje, zaključek in pridobljen naslov.

V okviru specialističnega študija si bo lahko kandidat pridobil osnovna teoretična znanja ter praktične izkušnje s področja supervizije. Program se bo izvajal v obliki predavanj, seminarjev, delavnic, eksperimentalnega dela, malih izkušnjskih skupin ter skupinskih in individualnih konzultacij. Ker je supervizija že po definiciji tudi didaktična in izobraževalna metoda dela, bomo vnašali v proces izobraževanja supervizorjev elemente, ki so značilni za učenje v superviziji

nasploh. To pomeni, da bo eno od pomembnih metod dela predstavljalo reflektivno oz. izkustveno učenje kandidatov, v katerem se prepletajo praktične izkušnje z njeno refleksijo, abstraktno konceptualizacijo in eksperimentiranjem (Kolbov model učenja kot cikličnega procesa).

Tako bomo konkretne izkušnje kandidatov uporabili kot učni material, ki ga bodo kandidati sproti reflektirali, ter s pomočjo generalizacij, primerjanja in povezovanja lastnih izkušenj z novim teoretičnim znanjem prihajali do novih spoznanj. Na osnovi tako pridobljenih novih strokovnih spoznanj bodo že v procesu študija lahko načrtovali tudi nove vzorce in strategije vedenja ter jih preizkušali v praksi, nato pa ponovno evalvirali in novo izkušnjo uporabili kot nadaljnji učni material.

Program je oblikovan po sistemu modulov, kar omogoča kandidatu postopno doseganje posameznih delov iz programa specialističnega študija morda tudi v okviru drugih oblik izobraževanja. Teoretični del programa zajema znanja, ki obsegajo oblike učenja in učne stile, teorijo, modele, oblike, metode in tehnike dela v superviziji, supervizijski proces, komunikacijo in skupinsko dinamiko v superviziji ter supervizijo v organizaciji.

V okviru praktičnega dela programa pa mora vsak kandidat v času specialističnega študija tudi sam voditi supervizijski proces, pri čemer si mora pridobiti izkušnje tako na področju individualne kot tudi skupinske supervizije. Obe leti študija je kandidat vključen tudi v proces metasupervizije, v katerem se model supervizije hkrati izvaja in je predmet supervizije (supervizija nad supervizijo). Na ta način dobi izkušnje tako v vlogi supervizorja kot tudi supervizanta ter spozna delo v intervizijski skupini (supervizija med kolegi). Pri tem se kandidat nauči metod supervizije, obenem pa s pomočjo kritične refleksije poklicnega vedenja in ravnanja skuša izpeljati pri sebi potrebne spremembe.

Kandidat zaključi specialistični študij z zagovorom svoje specialistične naloge, ki je krajše razvojno-raziskovalno delo in zajema problematiko uvajanja in uporabe supervizije na področju dela kandidata.

Seveda je poti za pridobitev supervizijskega znanja več in se med seboj razlikujejo; vendar pa je treba poudariti, da se različni pristopi med seboj ne izključujejo, temveč prej dopolnjujejo. Raziskave namreč kažejo, da se pristopi in metode dela pri posameznih supervizorjih v začetku dokaj razlikujejo med seboj, vendar pa dlje ko supervizor dela, bolj postaja njegova supervizija podobna supervizijam drugih kolegov. Čeprav imajo torej na začetku različna izhodišča in

izhajajo iz različnega osnovnega znanja, izvajajo postopoma v okviru supervizije izkušeni strokovnjaki pravzaprav zelo podobne stvari.

V Sloveniji imajo predstavniki raznih psihoterapevtskih smeri možnost doseči naziv supervizor v okviru svoje "šole" (običajno kot najvišjo stopnjo strokovne usposobljenosti na tem področju), če opravijo ustrezno usposabljanje, izvedejo zahtevano prakso na tistem področju (psihoanaliza, realitetna terapija itd.) in dokažejo, da je bila praksa spremljana tudi z določenim številom supervizijskih ur. Visoka šola za socialne delavce pa je letos začela z izobraževalnim programom za "učitelje supervizijskih veščin".

Študij supervizije na Pedagoški fakulteti torej ni edini način, da se pride do formalnega naziva supervizorja in do ustreznega znanja, potrebnega za omenjeni naziv. Kolikor pa mi je znano, je edini tovrstni študij pri nas, organiziran v okviru verificiranega specialističnega programa.

Vendar pa za sistematično in kvalitetno uvajanje supervizije v prakso ni dovolj le usposobiti supervizorje, temveč je potrebno vzpostaviti tudi ustrezno supervizijsko mrežo in zakonsko podporo superviziji. Pedagoška fakulteta se je s tem namenom vključila v pravkar nastalo Eurokoordinacijo supervizorjev, ki združuje supervizorje šestih evropskih držav. Socialna zbornica načrtuje do leta 1998 oblikovanje mreže supervizorjev za področje socialno varstvene dejavnosti za ves slovenski prostor. V psihiatriji pa predstavlja morda zametke tega Klub supervizorjev, ki se je osnoval pred nekaj leti. Določene aktivnosti za oblikovanje mrež torej že potekajo, morda pa bi bilo smiselno razmisliti tudi o tem, kako združiti moči in se bolj enotno organizirati.

## POVZETEK

## OPOMBA

(1) Žorga, S., Tancig, S. & sodelavci (1994). Program specialističnega študija SUPERVIZIJA. Pedagoška fakulteta, Ljubljana.

